

ANNA FEDOROWYCZ

Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny
im. Iwana Franki, Drohobycz

Orientacja humanistyczna nauczyciela w pracach Janusza Korczaka

Radykalne zmiany w rytmie i stylu życia społecznego i indywidualnego człowieka w kierunku intensywności, odpowiedzialności, kreatywności zachęcają do ciągłej poprawy struktury i treści systemu oświaty. Obecnie zwraca się dużą uwagę na rozwój ogólny osobowości, jej wzbogacenie duchowe, zwiększenie aktywności i samodzielności w podejmowaniu decyzji, kształtowanie umiejętności informacyjnych i społecznych. Państwo potrzebuje ludzi aktywnych, którzy myślą i działają kreatywnie. Zatem następują przemiany w instytucjach oświatowych, w podejściu do organizacji procesu kształcenia, wprowadzane zostają innowacyjne formy, metody szkolenia i inne. Następuje modernizacja oświaty. Szczególną rolę w tym procesie pełni nauczyciel, który mógłby wziąć odpowiedzialność za poziom rozwoju młodego pokolenia. Od jego działalności zależy sukces przekazywania doświadczeń społecznych i postęp społeczny w kraju. Nauczyciel ma uwrażliwić świat wewnętrzny młodych ludzi, utrzymać ideały dobra, sprawiedliwości, honoru, współczucia, miłości. Oddziałuje przez dialog, współpracę, partnerstwo, szacunek dla osobowości, tolerancję i sprawiedliwość. Nauczyciel chroni wolność, przedłuża dziedzictwo kulturowe, tworzy nowe wartości, umacnia demokrację. Trudno sobie wyobrazić społeczeństwo prawdziwie humanistyczne bez nauczyciela – przywódcy duchowego, mentora, pomocnika, który posiada sztukę wpływu.

Trwałą motywację nauczyciela do kształtowania osobowości dziecka i jego wszechstronnego, harmonijnego rozwoju zapowiada orientacja humanistyczna. Oznacza ona traktowanie dziecka jako najwyższej wartości, uznaje jego prawa do wolności i szczęścia, swobodnego rozwoju i możliwości manifestacji. Człowiek może realizować twórczy potencjał tylko z wiarą w siebie. Jest to możliwe, gdy

podkreślane są i doceniane nie tylko jego cechy pozytywne, ale osobowość w całości, to znaczy – gdy dziecko jest kochane i szanowane¹.

Humanistyczna treść działań edukacyjnych była w przeszłości wspierana przez wielu wybitnych nauczycieli, do których niewątpliwie należy Janusz Korczak. Zasadniczą ideą jego koncepcji pedagogicznych było pragnienie przekształcenia świata, stworzenie nowego społeczeństwa, które byłoby oparte na zasadach humanizmu. Pedagog wielokrotnie podkreślał, że reformować świat oznacza reformować edukację. Humanistycznie ukierunkowana koncepcja edukacji znakomitego nauczyciela podejmuje podstawowe zagadnienia pedagogiki, podnosi szerokie znaczenie opieki nad dzieckiem, organizacji jego życia. Stworzył on wyjątkowy, zintegrowany system edukacyjny, który przykuwa nadal uwagę pedagogów i naukowców z wielu krajów.

Analiza literatury naukowej świadczy o tym, że działalność literacka i pedagogiczna Janusza Korczaka na Ukrainie pozostawała nieznaną aż do końca lat 80. ubiegłego wieku. Niektóre jej aspekty podejmowali: Z. Ilczenko, N. Kaleniczenko, L. Kowal, M. Petrowski, I. Sokołowa.

Uczeni ukraińscy stosunkowo niedawno zainteresowali się twórczością polskiego pedagoga. Należą do nich S. Denysiuk, T. Zabuta, W. Kusznir i W. Hanenko. T. Zabuta w pracy *Organizacja samorządu dziecięcego w systemie edukacji Janusza Korczaka* (1997) analizuje charakter i specyfikę przywództwa pedagogicznego samorządu dziecięcego w instytucjach wychowawczych. S. Denysiuk (2000) podsumowała główne idee kształtowania osobowości w systemie pedagogicznym Korczaka.

Warto dokonać oceny spuścizny literackiej Janusza Korczaka. W jego koncepcji szczególnie istotna jest osoba nauczyciela-wychowawcy. Tematyka ta nie była podejmowana na Ukrainie. Celem artykułu jest analiza poglądów pedagogicznych Janusza Korczaka dotyczących humanistycznej orientacji osobowości nauczyciela.

Podkreślając rolę i miejsce nauczyciela w procesie edukacji, Korczak zwracał uwagę na jego umiejętności zawodowe. W jego wizerunku wielkiego humanistę interesuje wszystko: inteligencja, władza, kultura, orientacja na samodoskonalenie. Był przekonany, że osiągnięcie mistrzostwa możliwe jest jedynie przy „wielkim pragnieniu” myślenia, poszukiwania własnej drogi, przy przeanalizowaniu osobistego doświadczenia codziennego i nabytej wiedzy teoretycznej, podejmowaniu decyzji i działania².

Pedagog uważał, że pierwszym i głównym warunkiem mistrzostwa zawodowego jest działalność, którą mierzy się miłością do dzieci oraz tym, czy pozosta-

¹ І. Зязюн, *Педагогічна майстерність*, Київ 2004, s. 30–31.

² J. Korczak, *Jak kochać dziecko. Momenty wychowawcze. Prawo dziecka do szacunku*, [w:] tenże, *Dzieła*, t. 7, Warszawa, 1993. s. 145.

je ona odwzajemniana. Prawdziwa miłość jest obecna w prawidłowej percepcji jednostki, zapewnieniu jej prawa do szacunku, do bycia tym, kim jest. Korczak twierdził, że na pewne rzeczy trzeba spojrzeć z perspektywy dziecka, trzeba wejść w świat jego zmysłów, wyobraźni, reakcji. Zadanie wychowawcy polega nie tylko na rozumieniu dziecka. Musi on odczuwać wszystko razem z nim: dziecięco się cieszyć i smuć, kochać i gniewać, obrażać i wstydzić, bać i ufać... Tylko wtedy nauczyciel będzie się zastanawiać nad skutecznością wykorzystanych w swojej pracy metod, zauważać subtelne odcienie duszy dziecka, oddziaływania, które hamują osobowość dziecka lub zmieniają jego nastrój.

Ważnymi warunkami edukacji jest zdolność do empatii, współczucia i współprzeżywania. Tylko takie uczucia mogą zmienić świat, udoskonalić człowieka. „Żadna książka, żaden lekarz”, „żadne recepty” nie będą pomocne, jeśli wychowawca posiada poważne wady, jeśli nie ma w sobie wrażliwości, nie jest czujnym obserwatorem³. Oczywiście prawdziwym wychowawcą jest jedynie ta osoba, która budzi ducha i inspiruje do rozwoju. Nauczyciel, który łączy w sobie miłość do dzieła i dzieci, jest doskonały. Jest wzorem człowieczeństwa, uczciwości, rzetelności, uprzejmości, cierpliwości, łagodności i miłości.

Janusz Korczak ostrzegał przed nieprawidłowym rozumieniem natury dziecka. Dorośli często są nieuważni. Nie zagłębiają się w szczegóły życia i jego zwykłe przyjemności. Zauważył, że w relacjach z dziećmi mogą unikać życzliwości, kierować się obawą, że przyjaźń sprawi, że dzieci wykorzystają sytuację i staną się aroganckie i niezdyscyplinowane.

Naruszenie dyscypliny przez dziecko, bunt może pojawić się nie dlatego, że dziecko wie, że dorośli są lepsi od niego, ale dlatego, że cierpi przez autorytaryzm, brak wolności i możliwości wyrażenia swojej woli⁴.

Pedagog potępiał zakaz, krytykę, nadmierny nadzór i opiekę, utwierdzając się w konieczności badania osobowości dziecka. Krytykował błędne wyobrażenie dorosłych o dzieciństwie i dziecku: „dziecko – nic, my – wszystko”, „dziecko jeszcze nie jest człowiekiem”, „nasze dzieci – nasza własność”, dzieci – „nasza pociecha, radość, lalki”.

Zdaniem Janusza Korczaka tajemnica sukcesu edukacyjnego polega na zrozumieniu i uznawaniu dziecięcej emocjonalnej głębi i różnorodności życia. Dziecko jest istotą inteligentną, dobrze zna swoje potrzeby i trudności. Wiek dziecięcy to długie, trudne lata w życiu człowieka, kiedy potrzebuje od dorosłych taktownego uzgodnienia, wiary w doświadczenie, współpracy we wspólnej egzystencji. Pedagog wzywał do szacunku dla dziecka, jego rozwoju i uczuć.

W niewielkiej książce *Rozwój idei miłości bliźniego w XIX wieku* humanista koncentruje się na problemie poszukiwania zrozumienia wzajemnego między do-

³ Tamże, s. 23.

⁴ Я. Корчак, *Как любить ребенка*, пер. с польск. К.Э. Сенкевич, Москва 2009, s. 147.

rosłymi a dziećmi⁵. Wierzy, że praca wychowawcy będzie skuteczna tylko wtedy, gdy potrafi on dokładnie zrozumieć wewnętrzne życie duchowe każdego dziecka. Ewentualny wpływ powinien następować tylko pod warunkiem gruntownej znajomości indywidualnych cech ucznia. Dzieci powinny być badane jako odrębne, ale nie słabsze lub gorsze istoty. „Nie ma dzieci – są ludzie” – to *credo* pedagogiczne Janusza Korczaka.

Wiadomo, że do pedagogiki humanistycznej Janusz Korczak dochodził przez zrozumienie filozoficzne, psychologiczne i medyczne naturalnych potrzeb człowieka (dziecka). Wierzył w moc edukacji. Uważał, że człowiek nie rodzi się ani przestępcą, ani aniołem. Wychowanie czyni z niego istotę brudną lub czystą.

Korczak nie zostawiał dziecka samego. Uważał, że obok niego powinna stać osoba dorosła, pomocnik, który akceptuje dziecko takim, jakie ono jest. Nauczyciel jest dla uczniów opiekunem, na którym można polegać, którego zachowanie jest przykładem do naśladowania. Pedagog był przekonany, że bez zaufania nie ma przyjaźni, na zaufaniu opiera się miłość, bez zaufania nie można budować normalnych relacji międzyludzkich.

Właśnie takie zrozumienie osobowości dziecka potwierdza poglądy humanistyczne Korczaka, który podkreślił potrzebę skoncentrowania się nauczyciela na innej osobie, pozytywnego nastawienia i szacunku do niej. W naszej opinii jest to najważniejsza cecha wysokiego poziomu działalności zawodowej i edukacyjnej. Orientacja humanistyczna odzwierciedla równość wychowawcy i wychowanka, szacunek do siebie i do innych, uznanie każdego człowieka jako bezwarunkowej i najwyższej wartości.

Zastanawiając się nad rolą nauczyciela, Korczak zadawał sobie pytanie: kim jest naprawdę – ochroną czy twórcą szczęśliwego losu dziecka? Jego zdaniem nauczyciel z powołania powinien nie ograniczać, ale wyzwalać, nie przygniatać, ale podnosić, nie narzucać, ale uczyć, nie żądać, ale prosić. Tylko w ten sposób proces edukacyjny wypełni się szczęściem, sukcesem, emocjami pozytywnymi, odkryciem nowego, pragnieniem, kreatywnością, inspiracją, sympatią wzajemną i miłością nauczyciela i dziecka.

Korczak twierdził, że w życiu człowieka ważne są wolność i wola. Wolność to prawo do posiadania siebie i dysponowania sobą. Ale struktura woli generuje działanie wywołane pragnieniem. Opisując charakterystyczne warunki w życiu dziecka, nauczyciel zauważył, że pokój dziecięcy o symetrycznie rozmieszczonych meblach, eleganckie ogrody miejskie – to nie są miejsca dla przejawów wolności dzieci ani warsztat, gdzie mogą znaleźć dla siebie pożywkę dla niespokojnej woli rosnącej osobowości⁶.

⁵ В. Кушнір, *Провідні гуманістичні ідеї творчої спадщини Януша Корчака у контексті розвитку вітчизняної педагогічної думки*, Умань 2004, s. 28.

⁶ Я. Корчак, *Как любить...*, s. 68.

Krytykując nieodpowiednie, nieprzemyślane, nieregularne i nadmierne ograniczenia swobody dziecka, Stary Doktor jednocześnie wzywał, aby nie przechodzić do skrajności, czyli przyzwolenia dla wszystkiego. Zakazując, wzmacniamy wolę, tworząc warunki utrzymania siebie, rozwijamy kreatywność, zdolność do wyjścia spod nadzoru, budzimy krytycyzm, jest to ważne i wartościowe. Pozwalając dzieciom robić „wszystko”, tłumimy silne pragnienia. Zatem osłabiamy wolę⁷.

W dzisiejszych czasach te idee Korczaka są aktualne, ponieważ niezależność, która charakteryzuje ludzi silnych i którą próbujemy kształtować u uczniów, związana jest z poczuciem wolności. Wolny człowiek jest zawsze niezależny. Dorośli (nauczyciele), zakazując czegoś dziecku, hamują jego podmiotowość, próbują dokonać najprostszycy czynności zamiast niego, „ostrzegając” dziecko przed „fatalnymi” błędami w trakcie gry, pracy, edukacji, przyjaźni, miłości, nawet podczas wiązania sznurowadeł. Takie ostrzeżenia, „żeby coś się nie przytrafiło...” marnują życie, zmieniając dziecko, a później i dorosłego w obiekt bierny, który nie jest przyzwyczajony i nie potrafi samodzielnie podjąć decyzji.

Kształtowanie charakteru silnego jest możliwe tylko pod warunkiem wysokiego poziomu funkcjonowania samodzielnego. Człowiek stwarza wolność sam. Komplikacje, przeszkody, bariery, zakazy są szkołą samopoznania, hartowania woli, wytrzymałości, samodzielnego poszukiwania wyjścia z sytuacji, znajomości życia. Tylko pod warunkiem rozwoju odpowiednich zmysłów, cech, doskonalenia pewnych jakości, możliwe jest kształtowanie osobowości nowej generacji, która będzie zdolna żyć i pracować w społeczeństwie humanistycznie odnowionym.

Doświadczenie edukacyjne Korczaka pozwoliło mu znaleźć własne narzędzia pedagogiczne. Organizacja samorządu szkolnego, wydawanie gazety dziecięcej, wykorzystanie bodźców materialnych i duchowych w edukacji dzieci – to były skuteczne metody pracy z dziećmi. W systemie edukacyjnym pedagoga polskiego wychowawcy byli aktywnymi uczestnikami samorządu, wykonywali w nim odpowiednie funkcje, w szczególności sekretarza rady samorządu, sądu. Wspierali dzieci na dyżurach. Interakcje mentora z dziećmi odbywały się w oparciu o zasady partnerstwa i równości humanistycznej.

Janusz Korczak był przeciwny podejściu, w którym nauczyciel jest jedynym i pełnoprawnym podmiotem edukacji, kieruje i kontroluje każdy krok dziecka, powodując się własnymi celami, stosując pochwały i kary. Dlatego główną metodą wychowania był samorząd. Był on taką formą relacji dorosłych i dzieci, która umożliwiała kształcenie jednolitego zespołu edukacyjnego, prowadziła do samowychowania każdego z jego członków.

⁷ Tamże, s. 71.

Korczak zorganizował środowisko szkolne i wychowawcze w taki sposób, że dziecko samo było świadome konieczności stawiania sobie pewnych wymagań, samodzielnie formułowało je tak, jak rozumiało i uważało, że były one na miarę jego sił. Więc ustalone wymagania były kontrolowane przez własne siły. W tym procesie udało się zachować dyskretną kontrolę ze strony nauczyciela i zespołu. Według pedagoga polskiego „przewidując, da się czemukolwiek zapobiec”⁸.

Wymagania stawia życie, ale nie nauczyciel – przekonywał Korczak. Pedagog kategorycznie sprzeciwiał się ocenom negatywnym. W swojej szkole eksperymentalnej opracował własny system ocen, w którym każdy rodzaj pracy szkolnej określany był stopniem. Co dzień dziecko otrzymywało pewną ilość punktów za wykonywaną pracę. Nauczyciel zapisywał wyniki osiągnięć dzieci w swoim dzienniku, wykorzystując inny kolor dla każdego przedmiotu. Zadania dzieci wykonywały dobrowolnie, dlatego ocena była postrzegana jako rezultat ich własnych osiągnięć, motywacja do pracy.

W szkole nie było dzwonek, dzieci same przychodziły na zajęcia bez upomnień i nakazów. Uczeń, który się spóźnił, musiał wyjaśnić przyczynę spóźnienia, w taki sposób sam mógł przemyśleć swoje postępowanie. Interesującym sposobem obserwacji dzieci, przekonywał J. Korczak, był ich niezależny wybór miejsc do pracy w klasie. Kto był pierwszy, mógł wybrać najbardziej wygodne miejsce na cały dzień. Dawało to dzieciom okazję do wzajemnego poznania, zaprzyjaźnienia się, wyboru lidera grupy. Podczas pracy dzieci mogły chodzić po pokoju, cicho rozmawiać, jeśli to było konieczne, odpocząć przez kilka minut, nawet położyć się na kocu. Korczak był przekonany, że kazać małemu dziecku siedzieć bez ruchu przez kilka godzin w niewygodnej pozycji, jest taką samą torturą, jak nakaz chodzenia w ciasnych butach.

Nieuwaga dzieci była sygnałem dla nauczyciela o konieczności odpoczynku. Zajęcia nie miały przerw. O potrzebie przerwy mówiły same dzieci. W szkole były dwie formy odpoczynku: dziecko mogło pójść do „pokoju ciszy”, gdzie w miłej atmosferze mogło obejrzeć albumy, książki, mapy, lub czy mogło pobiec do kotłowni, gdzie wolno było hałasować.

Postawienie wymagań w systemie pedagogicznym Janusza Korczaka wypływało z pragnienia dziecka, by być lepszym, z jego rozwoju osobistego. Stałe były szczególne formy wychowawcze: zakłady, zeszyt rannych przebudzeń, lista bójek, szafa rzeczy znalezionych, lista przeprosin i podziękowań.

Praca wychowanka była oparta na budzeniu pozytywnych i zmniejszaniu negatywnych zachowań, rozwoju aktywności samowychowującej poprzez kształcenie umiejętności poznania siebie, kontroli, samooceny, samorządzenia. Podstawowymi zasadami edukacji były szacunek dla dziecka, a na tej podstawie

⁸ J. Korczak, *Jak kochać...*, s. 224.

kształtowanie jego poczucia własnej wartości. W naszej opinii treść kształcenia w koncepcji pedagogicznej Janusza Korczaka została oparta na twierdzeniu:

Baczyć, pytać, odpowiadać na pytania⁹.

Jego cechą charakterystyczną była organizacja środowiska wychowującego, które było oparte na zasadach szacunku dla jednostki i jej praw, maksymalnego zapewnienia poczucia bezpieczeństwa, interakcji zbiorowej i indywidualnej, wysokich wymagań, karności i potrzeb społecznych, działalności praktycznej jako podstawowego warunku kształtowania osobowości, rozwoju indywidualnych umiejętności i możliwości samorealizacji.

Tak więc system pedagogiczny Janusza Korczaka był oparty na idei humanizmu, człowieczeństwa, dobroci dla dzieci, tworzeniu warunków dla indywidualnego twórczego rozwoju każdego człowieka. Zaufanie do dziecka, uznanie jego praw, współpraca dzieci i dorosłych, praca twórcza i wolność moralna, możliwość wyboru działań, linii postępowania, stylu życia i brania odpowiedzialności za swoje wybory – to nie pełen bynajmniej wykaz zasad, którymi się kierował. U podstaw procesu wychowawczego Domu Sierot i Naszego Domu leżała organizacja życia zbiorowego opartego na wzajemnym porozumieniu i dotrzymywaniu ustalonych przepisów.

Jak widać, rola nauczyciela w koncepcji edukacyjnej J. Korczaka pojawia się nie bezpośrednio, nie natrętnie, a pośrednio, poprzez pomoc dziecku i stworzenie warunków jego prawidłowego rozwoju. W miłości, szacunku dla wychowanków, pragnieniu bycia wzorem, ujęta jest główna, charakterystyczna cecha mistrzostwa pedagogicznego nauczyciela – orientacja humanistyczna. Jej założeniem jest samopoznanie, pragnienie samodoskonalenia, umiejętność wyszukiwania najlepszych sposobów interakcji z dziećmi poprzez analizę własnych doświadczeń pedagogicznych, przemyślenie przyczyn błędów i niepowodzeń i poszukiwanie sposobów unikania ich w przyszłości, odpowiedzialność za swoje zachowanie w stosunku do dzieci i przyjaciół.

Poznanie siebie jest warunkiem udanej interakcji nauczyciela z uczniami, ich zrozumienia, umiejętnej organizacji procesu pedagogicznego. Spuścizna Janusza Korczaka jest wypełniona wskazówkami i zaleceniami dotyczącymi ciągłego rozwoju osobistego, poszukiwania sposobów i metod pracy. Te procesy mają być oparte na pragnieniu znalezienia własnej drogi. Pedagog wzywał do poznania siebie, zanim nastąpi poznanie dzieci: zrozumieć przede wszystkim, do czego jest się zdolnym, przed rozpoczęciem określania ich praw i obowiązków.

⁹ J. Korczak, *Szkola życia. Obrazki szpitalne*, [w:] tenże, *Dzieła*, t. 4, Warszawa 1994, s. 20.

Analiza dziedzictwa pedagogicznego Janusza Korczaka dowodzi, że mistrzostwo pedagogiczne jest określone przez zrozumienie celów edukacji, znajomość procesu kształcenia oraz umiejętność zarządzania nim.

Głównymi ideami humanistycznej koncepcji pedagogicznej J. Korczaka są: uznanie własnej wartości przez dziecko jako wynik wyrażania szacunku dla jego godności i osobowości, orientacja praktyki pedagogicznej na indywidualne cechy wychowanka, negatywna postawa wobec tradycyjnej pedagogiki, nadmiernego intelektualizmu wychowania szkolnego, uznanie za warunek podstawowy skuteczności procesu pedagogicznego, ciągłe poznawanie dziecka jako jednolitego układu psychofizycznego; odrzucenie autorytaryzmu w relacjach dorosłych i dzieci.

Otóż wychowawca nigdy nie powinien niczego narzucać dziecku. Jego rola polega na pomocy w naturalnym rozwoju dziecka, stworzeniu warunków do niego, organizacji środowiska edukacyjnego, w którym będzie ono swobodne i niezależne. Wiara w moc natury dziecka, zwrócenie się do jego spontanicznego rozwoju, dawanie mu pełnej swobody – to podstawa poglądów humanistycznych J. Korczaka. Zauważył, że wychowawca, który nie ogranicza, ale wyzwala, nie łamie, ale kształci, nie przygniata, ale podnosi, nie narzuca, ale uczy, nie żąda, ale prosi, przeżywa razem z dzieckiem wiele ważnych chwil.

Humanistyczne podejście do dziecka J. Korczaka uczy nas dzisiaj w inny sposób patrzeć na świat i zachęca do refleksji nad własną pracą.

BIBLIOGRAFIA

- Gajda J., *Poglądy Janusza Korczaka na rolę i zadania wychowawcy*, „Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia, polsko-ukraiński, ukraińsko-polski rocznik”, Częstochowa–Kijów 2003, nr 4.
- Гайда Й., *Проблеми гуманістичного виховання особистості в педагогічній спадщині Януша Корчака та Антона Макаренка*, Київ 2004.
- Korczak J., *Dziela*, t. 1–16, Warszawa 1993–1999.
- Корчак Я., *Как любить ребенка*, пер. с польск, Москва 2009.
- Кушнір В., *Провідні гуманістичні ідеї творчої спадщини Януша Корчака у контексті розвитку вітчизняної педагогічної думки*, Умань 2004.
- Зязюн І., *Педагогічна майстерність*, Київ 2004.

SUMMARY

Humanistic approach of a pedagogue in the works by J. Korczak

In the article we have considered Janusz Korczak's views on the content of educational activities; important humanistic ideas of his educational concept: recognition of self-worth of children's life; respect for the dignity and personality of the child; focus of teaching practice on a pupil's

personality; negative attitudes towards excessive intellectualism of school education; recognition of learning a child as a integral psychophysical structure as the basic condition for the effectiveness of educational process; rejection of authoritarianism in the relationship of adult and child, etc. According to the well-known humanist, the role of the teacher is not shown directly, intrusively, but indirectly, by helping the child and creating conditions for harmonious development of the individual. Humanistic approach of a teacher – the main characteristic feature of their pedagogical skills – is shown through love, trust, respect for pupils, recognition of their rights, cooperation, desire to set an example.

